

TÜRÜK
Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2014 Yıl:2, Sayı:4
Sayfa:242-265

ISSN: 2147-8872

MUŞ-BULANIK TEREKEME AĞZI*

Osman Özer**

ÖZET

Terekeme Türkleri halk kültürü itibariyle bir hazinedir. Bu geniş malzemenin diğer Türk halklarının kültürleri ile karşılaştırılmalarının yapılabilmesi için dil ve kültür hazinelerinin tespitlerinin yapılması gerekmektedir.

Kars, Tiflis, Bakü üçgeni arasındaki ve çevresindeki topraklar Terekemelerin doğal ana yurtlarıdır. Muş-Bulanık ilçesine 1926-1932 yıllarında Gürcistan ve Kars bölgelerinden göç ederek yerleşmişlerdir.

Terekemeler Türkçe'nin kendilerine has bir ağzını konuşmaktadırlar. Esas olarak Türkiye'de bu görüldüğü kadarıyla asimilasyona uğrayıp Doğu Anadolu ağızlarına karışmıştır. Muş ilinde yaşayan Terekemelerin ağızlarında tespit edilen önemli ses ve şekil bilgisi özellikleri yöre ağızları ile ilgili etkileşimleri değerlendirilmiştir. Muş ilinde yaşayan Terekemelerin ağızlarında tespit edilen önemli ses ve şekil bilgisi özellikleri sıralanmıştır.

Anahtar kelimeler: Ağız, Türkiye Türkçesi ağızları Muş-Terekeme ağzı,

MUŞ-BULANIK TEREKEME DIALECT

ABSTRACT

Terekeme Turks are a national treasury in terms of folk culture. Their treasuries of language and culture need to be identified to make a comparison between such huge set of materials and the cultures of other Turkish folks.

*Bu çalışma, 25-28 Mart 2008 tarihinde Şanlıurfa'da yapılan "Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı"nda sunulan bildirinin, derleme kısmı ilave edilerek makale hâline getirilmiş son şeklidir.

**Yrd. Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesi, osmanaga@gmail.com

Lands within the Kars, Tbilisi, Baku triangle and the surrounding area are the natural homelands of the Terekemes. They migrated from Georgia and Kars to Muş-Bulanık between 1926-1932 and settled there.

Terekemes speak an idiosyncratic dialect of Turkish. In fact, this dialect has seemingly undergone assimilation and merged into the dialects of East Anatolia. Interactions between the significant phonological and morphological features found in the dialects of Terekemes living in Turkey and those of the regional dialects were evaluated in this study. Distinctive phonological and morphological features identified in the dialects of Terekemes living in Muş have been specified.

Key words: Dialect, dialects of Turkey Turkish, dialect of Muş-Terekemes

GİRİŞ

Çeşitli dönemlerde öncelikle Kars'a buradan da Anadolu'nun değişik coğrafyalarına dağılan Terekemeler; Amasya, Muş, Sivas, Adana, Tokat, Kayseri, gibi illere yayılmışlar ve otantik yapılarını sürdürmüşlerdir. Kars bölgesine gelen Terekemeler Karapapak olarak da adlandırılmıştır.

Terekemeler tarafından Muş ovası 1926 yıllarından sonra yerleşime açılmış olup; Muratgören, Yağcılar, Arakonak (Odunçor), Mescitli, Üçtepe (Mirbar) ve Yoncalı kurdukları köylerden en bilinenleridir.

Terekemeler, buradan da batıya doğru göç etmişlerdir. Son yıllardaki göç olayları ile yukarıda anılan köylerin demografik yapısında değişiklikler olmuştur. 2008 yılı itibarı ile bizim tesbit ettiğimiz; Muş Mercimekkale'de 5-6 hane, Arakonak'da 5-6 hane, Yoncalı'da 50-60 hane, Güllüovada 70-80 hane, Malazgirt'teki köyler ise tamamen boşalmış olup sadece bir mahallede 5-6 hane kalmıştır.

Yılmaz Çebi 1972'de Bulanık ağzını "Ayrıymış gibi görülen bu ağız Karadeniz, Şavşat, Kürt, Çiñçavat ve Terekeme ağızlarının müşterek özelliklerinden meydana gelmiş, fakat Azeri ağzı ile Terekeme ağzının söyleyiş özellikleri ağır basmış bir ağız olarak tanımlamıştır (Çebi 1972).

Muş-Bulanık Terekemelerinin ses özelliklerinin incelenmesi neticesinde, Muş-Bulanık Terekeme ağzının belli başlı özelliklerini ve Kars Terekeme ağızlarından ayrılan taraflarını şöyle sıralayabiliriz.

Muş-Bulanık, Terekemelerin göç yolunda önemli bir nokta oluşturarak Bulanık ağzının bugünkü şekillenmesini önemli ölçüde belirlemiştir.

Kıpçak Türkçesi döneminde kaideleşen $b > v$, $p > f$ değişimi aynı şekilde izlerini Terekeme ağzında da muhafaza etmiştir. Bu durum Kars Terekeme ağzında kurallaşmış olmasına rağmen, yerli ağızların etkisiyle inceleme bölgemiz olan Bulanık Terekeme ağzında kaybolmaya yüz tutmuştur.

Kars Terekemelerinin en belirgin özelliklerinden biri sızıcılışmadır. Bu ağızda, kelime ortasındaki *-b-*'ler *-v-*; *-c-*'ler *-j-*; kelime sonudaki *-p*'ler *-f* olur (Ercilasun 1983:147). Bulanık Terekemelerinde bu sızıcılışmaya pek sık rastlanmamaktadır.

b>v değişmesi: Kars Terekeme ağzının en karakteristik özelliğidir. Bu ağızda kelime ortasındaki *-b-* ünsüzü istisnasız *-v-* olur (Ercilasun 1983:114). Bu karakteristik özellik Bulanık Terekeme ağzında ortadan kalkmıştır.

p>f değişmesi: Kars Terekeme ağzında *-b-* ünsüzleri nasıl *-v-* olarak sızıcılışıyorsa *p* ünsüzleri de istisnasız bir şekilde *f* olarak sızıcılışmaktadır (Ercilasun 1983:115): Ancak Bulanık Terekeme ağzında çok nadir bir iki örnek görmekteyiz. Zarf-fiil eki *-p* de *deyif<deyip, galıf<kalıp, gözleyif<gözleyip* şeklinde sadece bir kişinin ağzında görülmektedir.

Kars Terekemelerinde görülen anlatılan geçmiş zamanın ikinci ve üçüncü şahıslarda *-p* ekiyle yapılması görülmekte ve bu *-p* sesi, Kars Terekeme ağzında sızıcılışmak suretiyle *-f*'ye dönüşmektedir. Bu özellik de birkaç kelimedede nadir olarak görülmekte ve yazı dilinin etkisiyle *p*leşmektedir: *görüftü<görmüştü, gelifler<gelmişler, keçif<geçmiş, düşüf<düşmüş*

c>j değişmesi: Terekeme ağzının en karakteristik üç değişmesinden biridir. Bu ağızda kelime ortasındaki *-c-* ünsüzleri istisnasız *-j-* olmuştur. Böylece gelecek zaman eki de diğer ağızlara göre farklılaşmıştır (Ercilasun 1983:113): *-ç->-j- güjlü<güçlü, gelajaħ<gelecek dinniyejeyh<dinliyecek* şeklinde 1972 yılında Yılmaz Çebi'nin derlediği metinlerde bu değişikliğe sık rastlanmasına rağmen, Bulanık Terekemeleri ağzında tamamen ortadan kalkmıştır.

ç>ş değişmesi: Kars Terekemelerinde hece ve kelime sonunda çok yaygın olan bu sızıcılışma yöremizde *üş<üş, başlangışTayken<başlangışta iken, ğaşmadım<kaçmadım, geşti<geçti* gibi birkaç örnekle sınırlıdır.

η'yi en iyi şekilde muhafaza eden ağız Kars Terekeme ağzıdır. *η* ünsüzünün uğradığı değişikliklere bakarak Kars ağızlarının bazı uzantılarının tesbit etmek mümkündür (Ercilasun 1983:119). Bununla beraber, Bulanık Terekeme ağzında *η* kendini muhafaza etmeyerek *n*, sana; Azeri ağzının etkisiyle *ğ*'ye dönüşmüştür: *sağa<sana, Bazen köynümle<gönlümle* örneğindeki gibi *y* şeklinde gelişme göstermiştir. *sora* kelimesinde görüldüğü gibi de tamamen düşmüştür. Metin derlenen şahısların çoğunda *η* sesi çok nadir görülmektedir. *gönlüm, baña, saña, gözüñ, seniñ, şüpheñ, kızınıñ*

k>hy değişmesi: *k* ünsüzü Bulanık Terekeme ağzında *yh pişirmeyh<pişirmek, günnüyh<günlük* (Çebi 1972:19) şeklinde kullanılmış olmasına rağmen günümüzde kaybolup gitmiştir. Birkaç örnekte sadece *h* olarak muhafaza edilmiştir. *çiçeh<çiçek, şenlih<Şenlik, gèdeh<gidek, feleh<felek, vèrmeh<vermek, halledeh<halledek, dèduh<dedik*

g->y- değişmesi: Kars Terekemeleri ağzında önemli bir yer tutan ve kurallaşan bu değişme, Terekeme ağzını diğer ağızlardan ayıran ölçülerden biri olmasına rağmen yazı dilinin tesiriyle gittikçe kaybolmaktadır (Ercilasun 1983:116). Bulanık Terekeme ağzında, bu özellik tamamen kaybolmuştur. İç seste görülen *-ğ->-y-* akıcılışması ise Doğu Anadolu'nun diğer ağızlarında da görülen bir değişikliktir. *eyer<eğer, beyendiyim<beğendiğim*

k>y değişmesi: Kars Azeri ağzında rastlanıldığı için karakteristik (Ercilasun 1983:116). olan bu değişmeye Bulanık Terekemeleri ağzında yer yer rastlanılmaktadır: *vereceyidi<verecek idi, yazılacaydı<yazılacak idi*

Codex Cumanicus'ta görülen *maa, saa, söün* gibi diftonglar Terekeme ağzında en ilerlemiş şeklini bulmaktadır (Ercilasun 1983:146). İnceleme bölgemizde bu diftonglar görülmemekte, sadece *y* düşmesinin sonucu olarak ortaya çıkmış bir iki örnekte görülmektedir: *şeedirler<şey ediyorlar*.

v>y değişmesi: pilav, ev gibi kelime sonudaki *-v* Kıpçak Türkçesi tesiriyle Terekeme ağzında bu ses *-y* ile değişmekte ve bu değişikliğin sebebiyle analogik bir değişme sonucunda *öy<ev, piloy<pilav* şeklinde yuvarlaklaşmaya sebep olmaktadır (Ercilasun 1983:146). Bu değişme Bulanık Terekeme ağzında görülmemektedir.

b>m değişmesi: Bu durum Türkmen boylarının en önemli ses bilgisi özelliklerindedir (Korkmaz 1984). Kars Terekemeleri ağzında *ben>men, bin>miñ* gibi kelime başındaki *b>m* değişmesinde Kars Terekemeleri *m*'li şekilleri kullanırken Bulanık Terekemelerinde yöre ağızlarının etkisiyle bu oran gittikçe azalmıştır. 74 yaşındaki Gülpaşa Akgül'ün 40 yaşındaki Ferahnaz Tuç'un ağzında *m*'li şekiller diğer derleme yaptığımız kişilerde de *b*'li şekiller fazladır. Güllüova'da 62 yaşında Allahverdi Şimsek'de *m*'li şekil bulunmamaktadır.

ħ hırıltılı, sızıcı ve sedasız bir damak ünsüzüdür (Ercilasun 1983:100). Anadolu ağızlarında da olduğu gibi Bulanık Terekeme ağzında da *k>ħ* değişmesi şeklinde oluşmuştur. Muş ağzında da en sık görülen ses özelliğidir (Özmen 2007:21). Bu özellik yöremiz ağızlarını Anadolu'nun dağlık yörelerinde yaşayan Yörük ve Türkmen unsurlara da bağlar (Gülensoy, Burhan 1994:32).

Ön damaktaki *g* sesini, Kars Terekemeleri gibi Bulanık Terekemeleri de muhafaza etmiştir.

Arka damak *ğ* ünsüzü iki ünlü arasında genellikle korunmuş yer yer de kayarak yarı sızıcılaşmıştır. Aynı şahıstan derlenmiş metinde bile hem patlayıcı arka damak ünsüzü *ğ*'nin, hem de yarı sızıcı dip damak ünsüzünü *ğ*'nin kullanıldığını görmekteyiz.

Arka damak ünsüzü *k*'nin ön seste korunduğu görülmekle birlikte aynı kişinin konuşmasında tonlularak *ğ* olurken *k* şeklini de muhafaza etmiştir.

Muharrem Ergin “Dikkati çeken şey I. tekil şahıs ekinin *-em* şeklinde olmasıdır. Bu mühim bir Azeri hususiyetidir. Gerçekte Azeri ve Osmanlı sahaları arasında belirli ayrılıklardan birini bu şahıs eklerindeki fark teşkil eder” demiştir (Ergin 1981:125). Bulanık Terekemelerinde birinci ve ikinci tekil şahıs ekleri; Kars Azeri ve Terekeme ağızlarında olduğu gibi *-am/-em* şeklindedir: *durmam, giderem, büyümüşem*. Geniş zaman eki I. Tekil şahıs çekimi Muş ağzında da geniş ünlülerle yapılmaktadır (Özmen 2007:24).

Kars Terekeme ağzında en yaygın sedalılılaşma türleri; *k>ğ, k>g, ç>c, t>d, s>z>f>v, p>b*'dir.

k>ğ değişmesi: En yaygın değişme olan *k>ğ* Bulanık Terekemelerinde yazı dilinin etkisiyle azalarak *k* yönünde bir gelişme göstermiştir. En yaygın görülen değişmedir. Kars Terekemelerinde ister Türkçe, ister alıntı tüm kelime başındaki *k* ünsüzlerinin *ğ*- olmasına ve

1972 yılında Yılmaz Çebi'nin derlemelerinde sıkça rastlanmasına rağmen günümüz Bulanık Terekeme ağzında bu oran hemen hemen yarıya inmiştir.

t>d değişmesi: Tamamen Azeri ağzının etkisiyle olmuştur: *t>d* değişmesi sadece *damanca>tabanca* örneğinde görülmektedir. Özellikle Kars Terekemelerinde; görülen geçmiş zaman, yaklaşma ve uzaklaşma hallerinde *t>d* değişmesi kaideleşmiş (Ercilasun1983:109) iken, Bulanık Terekeme ağzında söz konusu değişme görülmemektedir. Görülen geçniş zaman, yaklaşma ve uzaklaşma eklerindeki *t>d* değişmesi Kars ağzılarında kaideleşmiştir. *baħdım, yapıdım, doyšan<tavşan daşında<taşında* (Çebi 1972:16). Bulanık Terekeme ağzında ise böyle bir değişme görülmemektedir.

Kars Terekeme ağzında *g>k, c>ç, t>d, b>p* şeklinde Sedasızlık görülmektedir: Özellikle Eski Türkçedeki *t* sesinin Bulanık Terekeme ağzında muhafaza ettiğini görmekteyiz.

d>t değişmesi: Çok sık örnekleri görülmektedir: *tanışalım<danişalım, Talına<dalına, tüşTüler<düştüler, Tayımı<dayımı, ToħTorasını<doktorasını, tiyèrler<diyorlar, Tilimdir<dilimdir,*

g>k değişmesi: *kimi<gibi, kelinime<gelinime.*

b>p değişmesi: *pitirdi<bitirdi, pıçaħ<bıçak* kelimelerinde görüldü.

c>ç değişmesi: Özellikle Kars Azeri ve Terekemeleri ağzında Eski Türkçe'deki -ç/-çi eki kalıplaşmıştır (Ercilasun 1983:110).

v>y değişmesi: Kars Terekeme ağzının karakteristik özelliğidir. Bu değişme sırasında düz ünlü yuvarlaklaşır, bazen de *y* sesi düşer (Ercilasun 1983:121): *öymek<dövmek, öylendirmek<evlendirmek.* Bu özellik Bulanık Terekemeleri ağzında kaybolmuştur.

k>ħ en yaygın sızıcılışma hadisesidir. Kelime ortasında ve sonundaki *k*'ların *ħ*'laşması birçok Anadolu ağızlarında olduğu gibi bölgemizde de kurallaşmış durumdadır.

İkizleşme: Daha önceleri (Çebi 1972) *bulammèller<bulamıyorlar, gèdemmer<gidemiyor* gibi farklı kelimelerde ünsüz ikizleşmesi görülmekte idi. Şimdi ise sadece rakamlarda bu durum göze çarpmaktadır: *ikki<iki, yeddi<yedi, amma<ama*

l>n değişmesi: Ekleşen ile edatındaki *l* ünsüzü, Kars Terekeme ve Bulanık-Terekeme ağızlarında istisnasız olarak *n*'leşmiştir. *kimseyen<kimseyle, ğızınan<kızla*

-nd->-nn- değişmesi *pilavınnan<pilavından, yalannan<yalandan*

-rl->-ll- değişmesi: Şimdiki zaman ve geniş zaman çekimlerinin üçüncü çokluk şahıslarında *-rl->-ll* gerileyici benzeşme yoluyla meydana gelen ve kaideleşen bu değişme Bulanık ağzında da kaideleşmiş durumda kendini muhafaza etmektedir: *salliyèller<sallıyorlar, gèdiller<gidiyorlar*

Kelime sonudaki *-i*'leşme hadisesi Doğu Anadolu ağızlarında da yaygın olan bu durum Bulanık Terekeme ağzında yok denecek kadar azdır. Bir iki örnekte rastlanmıştır: *annatèrdi<anlatıyordu, çoħileri<çoğuları*

Şimdiki zaman eki ağız sınıflandırılmalarında ağızları birbirinden ayıran sağlam bir ölçüdür. Kars Terekemelerinde *-ir, -ér*, Borçalı bölgesinden gelenlerde *-or/-ör* şeklindedir. Bulanık Terekemelerinde *-ir, -ér, -yir* şeklindedir. *dèyir<diyor, oturir<oturuyor; oħuyur<okuyor* şeklinde de bir örneğe rastlanmıştır.

Geniş zaman eki *-ar/-ér* şeklinde daima geniştir. *gòrèrsiz<gòrürsünüz öldürèr<öldürür, olar<olur*.

Kars Terekemeleri ağızında ses düşmeleri ve diftonglar çok sıktır. Bulanık Terekeme ağızında Azeri ağzının etkisiyle bildirme ekindeki *-r* düşmesi kaideleşmiş durumdadır: *burdadı<buradadır, ordadı<oradadır*

Nasıl soru zarfı Kars ili ağızlarını birbirinden ayırtedici bir özellik (Ercilasun 1983:152) iken ve Kars Terekemeleri *ħancarı/henceri* derken, Bulanık Terekeme ağızında *ħancarı* şekline rastlanmamaktadır. Yerli ağızların etkisiyle *nasıl, nassı, nası* soru zarfını kullanmaktadır.

Ünlü ile biten isimlerden sonra yüklem hali olarak gelen *-ni/-ni* Kars Terekemelerinde olduğu gibi Bulanık Terekemeleri ağızında da görülmektedir.

Ünsüzlerin yer değiştirmesi Anadolu ağızlarında olduğu gibi Bulanık Terekeme ağızında da görülür: *ireli<ileri*

Terekeme ağzının önemli hususiyetlerinden birisi de ilk heceden sonraki *o, ö* sesleridir (Ercilasun 1983:152). Bu özellik de eriyip yok olmuştur.

Bulanık Terekeme ağızında sekiz ana ünlüden başka, *é* ünlüsü belirgin şekilde mevcuttur. Genelde Türkçenin normal ünlüleri hâkimdir. Çok az sayıda bulunan uzun ünlüler de alınma kelimelerde kendini muhafaza etmiş ünlülerdir. Bunların dışında ses olaylarından doğan uzun ünlüler vardır. Bunlar da ünsüz düşmesinden, özellikle şimdiki ve geniş zaman eki *-r*'nin düşmesinden meydana gelen, hece kaynaşmasından ve ünlü karşılaşmalarından doğan ünlülerdir.

Azeri ağızlarında özellikle alınma kelimelerdeki ilk seste *a>e* değişmesi bir kaide iken Kars Terekeme ağızında bazı kelimelerde buna uymayarak kalınlığı tercih etmektedir. Bulanık Terekeme ağızında ise Azeri ağzının etkisiyle, bu incelleme daha çok görülmektedir: *teref<taraf, eziz<aziz, tecüb<taacüb, meşrepe<maşrapa*

Ünlü değişmesi bakımından göze çarpan özellik alıntı kelimelerdeki kalın ünlülerin incelmesidir. Özellikle *a>e* yönündeki bu değişiklik Azeri Türkçesinin önemli özelliklerinden biridir: *eziz<aziz, bèçere<biçare, gelb<kalp*

Azeri Türkçesinin etkisi ile alıntı kelimelerde gerileyici benzeşme yoluyla ilk hecede ortaya çıkan kalınlaşmalar da görülmektedir: *bayaz<beyaz, bambayaz<bembeyaz, camalı<cemali* Arka damak ünsüzünün kalınlaştırıcı etkisiyle de yer yer ünlü kalınlaşmaları meydana gelmektedir: *bindiħ<bindik*

Kars Terekemeleri ağızında şimdiki zaman eki dışındaki uyumsuzluk sadece düz-kalın ünlülü fiillerde söz konusudur (Ercilasun 1983:69). *ağli, atèr, ağlicam*. Bulanık Terekemelerinde

kalınlık-incecik uyumu şimdiki zaman ekinde bozulmaktadır. Bulanık Terekeme ağzında bu ek genellikle incedir.

Birinci ve ikinci şahıs zamirlerinin yaklaşma hallerinde kalın sıralı ünlülerin yanında ince sıralıları da bulunmaktadır: *mene, sene*

Düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından pek sağlam değildir. Ancak Kars Terekemelerinde görülen -v- sesinin yuvarlaklaştırıcı etkisi, Bulanık Terekemeleri ağzında görülmez.

o>e, ê>i değişmesi: Şimdiki zaman ekinde görülen bu değişmede -y- ünsüzünün inceltici etkisiyle Türkçede ilk heceden sonra o ünlüsünün bulunmayışının etkisi vardır (Ercilasun 1983:91) *oyniyir, çıhyèr*

ö>e, ê değişmesi: Bu değişmeler özellikle öyle böyle ve şöyle kelimelerinde sıklıkla görülmektedir. *èle<öyle, béle<böyle*

i>e, ê değişmesi: Ahmet Bican Ercilasun Azeri ve Kars Terekeme ağzında geniş bir yayılma alanı bulan bu değişmeyi ağızlarda görülen *e*'leşme temayülüne bağlamıştır (Ercilasun1983:94). *bêçere, hêç*

Ünlü Düşmesi: Özellikle Terekeme ağzında konuşma umumiyetle çok çabuk olmaktadır. Kelimeler aralarında boşluk bırakılması gereken tabii aralık bırakılmamaktadır. Bunun sonucu olarak da meydana gelen ünlü düşmeleri ve ses hadiseleri anlamayı zorlaştırmaktadır (Ercilasun 1983:95). Bulanık Terekemelerinde ise yerli ağızların ve yazı dilinin etkisi ile hızlı konuşulmamaktadır. Ancak yüksek sesle, bağırarak konuşulmaktadır.

Ünlü Türemesi: Anadolu ağızlarında görülen *r-* ve *l-* ile başlayan alıntı kelimelerde görülmektedir. *irca<rica, irehim<rahim*.

Ünlü ünsüz uyumunun bozulması: Azeri ağzının etkisiyle *ğ* ünsüzünün bulunduğu alınma kelimelerde *ğ* ile ince ünlüller yanyana gelerek ünlü-ünsüz uyumunun bozulmasına sebep olmaktadır (Ercilasun 1983:104). *ğelb<kalp, geder<kadar*

DERLEME METİNLER

Anlatan : Allahverdi Şimşek

Yaşı : 62

İşi : Çiftçi

Derleme yeri : Güllüova

bunnan ben kirve olduḡ bunun çocuḡlara ben kirve olduḡ ondan sonra devamlı on beş yirmi senen bunnarlan ben ava geldiḡ amma orda gızdıḡ bu bene silah çekti ben buna bi arḡadaşınan bu arḡadaşınan bu berAber gédirdiḡ bunnan gétTiK orıya bu bir tene gövercin vurdı ḡayanın dibinde başḡa arḡadaş var o orda bekliyormuş bunlar gétti bu dedi ben güvercine ateş edecem dedim ya günahdır güvercine ateş etme ha bu dedi ben ateş edecem ateş etTi güvercin orda düşmedi gétTi yüz metre ilerde düşTi ḡayanın dibinde arḡadaş ḡoşa ḡoşa gétTi o da bizim arḡadaş neyse gétTi o da güvercine bi mermi sıḡTı gétTiK orıya diyor

ya şimdi bu diyor ben vurmuşum o diyor ben vurmuşum neyse bunlar birbirine silah düzeltTiler hağgATTen de ha o dèyir bu dèyir ben vurmuşum yav ayıpTır bunnarı zoran ayırt ettiK

Anlatan : Numan Kiraz
Yaşı : 74
İşi : Çiftçi
Derleme yeri : Bulanık-Güllüova

şindi ben buranın çocuğı olduğum için ğarsın pek şeyini pek bilmèrem nerden gelirsen nereye gèdirsen hancarısan he eski dedelerimiz eğer hancarısan nerden gelirsen hıralısan ne yapırsen işte böyle bişeler ğonişirler haniya biz onları yaşamadıĝ görmediğimiz için pek biz de bilmırıĝ biz burda büyüduĝ ben ordan gelende bir yaşındaydım çıldırda ğars çıldırdan geldim burda buranın milleti ne şekilde ğonişirsa ben de ele ğonuştum ama oranın milleti daha başka türlü ğonişir şimdi biz ordan geldiğimiz benim babam veya bunun babası onun olsaydı onların ğonuşması başka çeşitTi e şimdi biz de haniya buraya uyduĝ bi daha ğonuşırıĝ onların lisānını pek bizde annamadıĝ tabi tabi ne tür diyersen dè eskiden bizim babalarımız e hıardan gelirsen nerye gèdirsen nerelisin ne adamsın e şimdi bilmèrem ki biz nası ğonuşah kirveliĝ dèmah he bunnan ben kirveyiĝ şimdi benim çocuĝlarımın kirvesi budur ben bunun ahlağını kendisini beyendiyim için diyerem gel arhadaş sen benim çocuĝlarıma kirve olacaĝ ha èle diyèrem gel ğardaş sen benim çocuĝlarıma kirve olacaĝ ha ele kirve oleriĝ tam bize annatediler amma şimdi biz de onların lafını doĝrusı begenmirdiĝ sebab budur haniya millet gètTiKCe aya teref gètti biz de öle gètmiye çalıştıĝ ha şimdi bulanıĝTa terekeme çoĝudu en çoĝ burdaydı onnar ey hıardan gelirsen hıariya gèdersen hıaralısan götüme buraya geti işte bu meselelennen birbirinen ğonuşèrdiler işte dedim a biz de onların lafına uymadıĝ devamlı türkçe öğrenmeye çalışTıĝ èle oldu babam götürdi bizim orda arazimiz vardı babam dèdiki başĝası yemesin ben gèderken onsekiz ondoĝuz yaşındaydım genc şimdi yetmişdört yaşındayam işTe tekrar babamnan biz birbirimizden kavĝa yaptıĝ dèdim ben bu melmeketTe durmam o da dèdi Ki bu bizim baba yurdumuzdur dede yurdumuzdur filan illa burda duraĝ ben de dedim yoĝ ben burda durmam ben burda büyümüşüm ordan tekrar bahar oldu tekrar göçümüzi yüklediĝ üstü açıĝ kamyona geldiĝ çıĝtıĝ buruya dava eyle oldu

Anlatan : Ferahnaz Tuç
Yaşı : 40
İşi : Ev Kadını
Derleme yeri : Yoncalı köyü

valla annaTèrdiler eskiden büyüklerimiz bayaĝı annadèrdi mesela şimdi eskiden bir düĝün barda annaTerdi eskiden bi üç ğardeş varmış üç ğardeşler ĝahir bi uzun yolculıĝa hareket èdirler gèdirler bir düzde tek bi ağaç varmış o ağacın dibinde bèle bir büyük taş varmış o taşın ĝaldırırler Taşın altında bir ĝuyu varmış üç ğardeş birbirlerine dèyirler ki sen èn sen ben

durëm sen èn o ona ona diyerehTen en küçük gârdeşlerni salliyèller aşığa diyè sen in bu gúyunun içine ne var biz seni çıharTacıĥ bu üç küçük gârdeşlerini tüşürdüKden sonra bu gârdeşin oraya şeedirler diğèr iki tene gârdeşi gèdirler bunnar o gúyunun içinde biraĥirler bunnar gètTihden sonra baĥir ki bèle gúyunun içinde bir küçücüh Ķapı açılır bu Ķapıyı açıp gèdiller adam gèdir baĥir ki bele bir evde bir şeyde oturmuş şahmaran dèyiler şahmaran hikāyesi altın sunun içinde bi tenesi oturir şahmaran onda sonra baĥir ki o şahmaranın yanında da bèle yılannar düzüli dèyir yılanların başı olir herĥal o ondan sōra dèyir bu Ķorĥir içeri girmir bu gârdeş şahmeran buna dèyir ki gel hēc Ķorĥma şunların başlarına basa basa gel dèyir bu başa basa basa bunnarın etrafına gèdir gèdir onnarın içine bu bunnarın başlarına bastıĥça bèle pul pul yüzlerine altın şekli oğlanın vücüduna bèle şekli düzilir bèle ondan sōra bir gün artıĥ nassı èdirse bu çocuĥ bir düzlüğe Ķavuşir yanı çıĥir kendisinden gelir baĥir ki bèle başĶa bir yol o yola gelèr gelèr gitTikTen sonra baĥir ki bi zengin bi aille buna Ķarşısına çıĥèr gel benim dèyir evimde Ķal dèyir malım saĶa mülüm saĶa servetim saĶa diyereKTen bunu gètürüP yanına biraĥir orda Ķalir gün olur dönir dolaşir bunun onu terk ediP gidip gelen gârdeşleri dönüp dolaşir dilenCi olaraĥ bunun Ķapısına gelir bir ekmeK vèr diye bu gârdeşini tanıyir bōle baĥıyir allah allah dèyir bu benim gârdeşimidi nassı biz bunu gúyuya attıĥ bu sâ oradan nassıl çıĥtı bu nasıl geldi bu zenginliye bu vara nasıl şeetTi ondan sōra annatir işte biraz o yannı bu yannı ondan sōra gârdeşi getirir buna bi tene ekmeK vèrir getirir önüne biraĥir bu buna yiyèr ekmeği ondan sōra çıĥir gèdiyir dèyir ki allahım öbür gârdeşini çağırir dèyir ki vallah ben gârdeşimi gördüm dèyir gârdeşim bōle bi zenginliğin içinde oturmuş bilmèyirem dèyir bunnarıĥ tekrar ikisi birden gelir bunnar şeyèdir dèyir ki siz bu ĶadAn biraĥTınız da diye bōle oldu işTe geldim güzel bir yola çıĥTım bi yoldan sonra geldim kendimi ben zenginliyin içinde buldum bèyle işTe ondan sōra diğèr gârdeşlerini de alır o zengin ayle ölir onun varı da ona Ķalir o ara tekrar ona bir daha geliP Ķürleşir ondan şèdir güzel şeler en sonunda birbirilerini yitirmiş gârdeşler daĶınıĥ gârdeşler sonunda bi arada buluşirler yanı biri zengin olaraĥ biri çoban olaraĥ bir de dilenCi olaraĥ üçü de yanı birbirine geliP birleşiler işte èle annaTirdiler büyühlerimiz amma benim babamgil gelmiş Ķars ardahannan ardahannan gelmişler onnar annaTèrdiler ardahannan gelenler mesela dedemgil şeyi nenem rahmetliK nenem şede bu ikinCi dünya savaşındaydı herhal o zaman onda olmuş nenem görüFTü nenem annatirdi babamın annesi yanı dèyir mesele köye dèyir ermeniler basKın etti o zamannarı dèyir biz bèle otluĥların altına dèyir girdiĥ èr otluĥların altına girdik orda saĥlandıĥ dèyir otluĥların altında dèyir baĥırdın bu arap Ķısmı hēc Ķarışmazdı nenem annatardı arap Ķısmı hēc dèyir insanlara Ķarışmazdı bize şèttiği zaman dèr bèle işaret èderdi ki èyice saĥlanın èyicemen dibe girin o ki yermeniler o tarafa sürer giderdi dèyir ondan sonra bize diyerdi sizin askerleriniz işte felan tepenin arĥasındadır daĶın arĥasında Ķoşun oraya gidin diyerdi èle diyer süngüleri gelen ota basardı diyer baĥıyardı araştıırdı bōle var yoĥ onnar annaTıyèrdiler onnarın şeyinde ĶalArdıĥ büyüklerimiz babam çoh bilèr şimdi araĶonaĥ köyünde babam yaşlıdı yanı indi saĥlıđı yerinde deĶil yüksek tansiyon vurdı Ķonuşmasında şimdi bize annaTamir yanı çekildi gètti terekemeler odunçorda çoh vardı bir yolun kenarında Ķaldı bi odur beş altı ev Ķaldı diğèrleri hep göç etti

Anlatan : Ramazan Tuç

Yaşı : 47

İşi : Geçici İşçi

Derleme yeri : Yoncalı Köyü

hocam biz babalarımız elli altmış yıldır burdadır yanı buraya gelmişler ğars m̄aciri ğarstan gelme yerleşimleri burası ben kendim burda doıP burda büyümeyim hocam şimdi orda su sorunları varmış babamın annatTığına göre torpağlar yoğ ondan dolayı de maddiyet Te bazen elverişli olmadığı için burdan artığ hocam şimdi bizden evlenme şe le olur hocam mesela bi vatandaşımızın ğızına gettiğımız an allahın emri insan arar ora allahın emri peygamberimizin ğāvlile senin ğızınızı fAlankesin oğluna istiyoruz baba kendisin ona uygun görürse d̄er bir ğonuşalım bi Tanışalım bize bi iki gün zaman ver artık bir gün mü olur ikki gün mü olur bi ikki gün s̄ora o ğız sahabın evine bi daha ğetmeleri lazım ğedince gene allahığ emrini anarlar orda eĝer ğızın annesi ve babası veyahut ağrabası ēr verme taraftarı olursa allahığ emri de olursa tabiki olur yoğ eĝer tabi kızın isteĝi olursa isteĝi olmasa da olur hocam kaçırma töreleri bizim burda pek nadir olur yanı oğulda çalışıyorum aylığ ikkiyüz yirm beş milyon ben ikki yüz yirm beş milyonnan beş çocuğ oğTuyorum ee beş çocuğnan ben nasıl geçim yapıyım benim evim yoğ evimi şimdi göreceksiniz geçen yıl ilkbahar su geldi benim evleri tahriP etti şimdi maddi manevi gücüm yoğ yanı ki tabi ben isterim ki çocuğlarım yanı bu durumda gene elimden gelen imkanı harcıyorum ben ikki yüz milyonnan beş çocuğu nası oğutayım bu çabalara rağmen ben gene oğutuyorum yanı zorluğ çekiyorum evet evdir lisede benim talebem var ortaoğulda var benim beş çocuğ oğuyor hocam valla imkan bulsam nasib olursa çocuğlarım oğutmaya benim yanı çocuğların istikbali benim görüşüme için yanı ben bir veli olarak benim çocuğları istikbali benim görüşüme çoğ önemli işTe çocuğlarımı oğutabilsem işte o da maddiyatım olmadığım için çoğ önemli biz yanı ne olursa olsun genelde çocuğlarımıza çoğ özen veririz ben beş tane çocuğ oğuTuyorum ha bi Tanesi budur liseye ğeTiyir benim bu benim tAlebedir beş tane b̄ele çocuğ oğuTiyom ikkiyüz milyon maaşnan ē ben ne yapıyım hocam vallahi imk̄anım yoğ benim yanı imk̄anım olsa bunnar ğayat şartları daha başĝa olur ē bi gelirim yoğ arazım yoğ malım yoğ evlerim tahrip ğalda ĝaşlar mürac̄atTa buldum gelip evimi yaPmadılar e ben beş çocuğla bu evin içerisinde gene bunnarı oğuTuyorum sabah beşTe gidiyorum ikki yüz milyon ne para dönüyo ayda hocam sadece bu çocuğların istikbali için yanı gelirse de yanı ben sırtımdan bu montu ver̄er gene çocuğlarımı oğuTurum yanı

Anlatan : Adnan Duman

Yaşı : 45

İşi : Esnaf

Derleme yeri : Yoncalı

biz kafkasaydan bir k̄arsa yerleşmişiz bir müddet k̄arsta kaldıktan sonra bu ermeni isyanı başlamışTı k̄arsTa ermeni isyanından sonra işte büyükler buraya yerleşiyolar burda da burdaki

göçün nedeni en fazla buradaki terekemelerin huzursuzluğ rahatsızlığı en fazlada şey bu terör olaylarının neden oluşu bin dokuz yüz doksan altı yıllarda işte bu terör olaylarından sonra bu göç başladı burda terekeme nerden bahsan üç yüz üç yüz rahat vardı tabi tabi bin haneden eder fazla yani şu anda bi ev en az on tenen ev olmuşTur gëttiler izmir menemen manisa o zaman ben bõle annatayım size burdaki insanlar yani herhangi birisi ileri gelenlerden birisi diyelim ki iş icabı ben istanbula gidiyorum istanbula gideriken benim giyecek elbisem yoħTur ayakğabın yoħTur köyde diyelim kimin durumu éyidir memet ağanın durumu éyidir memet ağa zamanında bi tahım elbise almış duvara asmış o elbiseyi en az on kişi yirmi kişi gëyerdi işte sen elbiseni ver de ben izmire gidiyorum ben kázaya gidiyorum bilmem ne ben düğüne gidiyorum o şeklilde göç daha ilk başlangışTayken işte gëTiler menemen manisa izmir daha sõra bu batıya gëdip gelmeler çoğaldıKTan sonra milletin biraz daha şeyi açıldı çevreyi gördü yani daha oraya gëden göçler durdu bu sefer bursaya başladı balıkesire başladı ankaraya başladı izmire başladı o çoğaldı yani şu an o çoğaldı yani şu an yoncalı bursada yoncalı belediyesi diye bir dernek kurmuş bu belediyenin şeyine kãdar sürüdüyolar hani çoğ gelişmiş çoğileri orda bële fakir yoğsun kişilere yardım amaçlı çoğ güzel bi çalışmalarını var yani orası burdan daha kalabalığ yoncalı şeyi havası var yoncalıda var arağonağ da var arağonağda bële üç beş ev var balotunda var balotu teygut var orda beş on ev orda var güllüovada var üçtepede var hala var malazgirtTe yoğ

Anlatan : Çiçek Teyze
Yaşı : 65
İş : Ev Hanımı
Derleme yeri : Yoncalı

ee gızım nassı sevdim burdaki hayat Kimin şey mi vardı gölgöla girmeh mi vardı ayıbidı bizim zamanımızda ben onbeş yaşındaydım okula gëTim okul oğuyordum mürtezA da demeli sevdim e sevdim annaşığ gonusuğ altı sene babam vermedi dedi men vëmirëm ële gızım Kücühü ama gız da sevërdi gızın yüzü gülmesin ki gülmedi benim adım çiçeh men altmış beş yaşındayam eşim bir buçuğ senedir ölüf (oglu cafer 28 yaşında) “o utanir aslında ben saha baştan anlatAm benim amcam rahmetli babamın büyüh abësi öretmenmiş bunnarın öretmeniymiş meni dinne babam da öğrenciymiş bu da babam mektup yazarmış götürümüş kime verirmiş öğretmen olan amcamın oğluna bua getirirmiş veya ğarın üstüne atërmış gece gëdermiş elçi günüz öğrencisi olurmuş” altı sene isTedi babam vermedi oğTacayidi o zamanlar liseden çıhanlar ortaokulu bitirenler Öretmen olurdu bu da diyërdi beşi bitirërsen orta üç senede ortokul oğ Öretmen çığ ona sebeP vermiyërdi sevdim ben de sevdim öğretmenim elçi gelërdi küçük ğardeşi istëyerdi hani o Öretmene hani ğāynım küçük ğardeşi ağşam elçi gelërdi sabah ğağherdim anam reğmetliK diyërdi ay züngülüf ğavağın açımam hëç olmasa ğoy dëyerdi musTafa çavuş gelsin ondan sonra sen gëT gine diyërdi nedir saçını Tarıyer Talına tökersin bu ağşam saña elçi gelmişTi men hëç aldırış eylemirdim Öretmenime ğavağ saçımı ata ata hopa hopana çığir gëlerdim onbeş yaşında gız mı olacağ ğaşmadım özüm yoğ

ğaşmadım men geldi istediler dèyirim dā altı sene meni istediler altı sene sōra men de beşi bitirdim babam ortoķula verceyidi kōyümüzde ortoķul yoħudu bulanıģa gider oraya yazılacıyidim orıya vereceyidi onu da babam vermedi bunnar ki meni istèyirdiler ya ğaçırar maçırallar diye vèrmedi ortoaķula da vèrmedi yazı gader ğızım kısmāT baħtı ki benim de gönlüm var babam dayadı ki ilah dedi urus laganı olmasa virmerem he demesine urus laganı TamanCa bunnar tüşTüler aha gars ardaħandı nedi oraları gezdi urus laganı ħarda bulunacaħTı yani ki bulamasa vèrmiyecek yoķ kōyün ileri geleni ğèTiler dediler ki babamın adı yasın ıdı dedi yasın vallah dedi TamanCa bulamırıħ başķa TamanCa olsun illah urus laganı mı olacaħ yazıķ düğünümü ne sen sorasan ne men dèyem düyünüm toy pırtım tikilirdi bizim yörelerimizde terzi getirerdilerdi eve o elbise gelin gidenin elbisesini tikerdiler biz de terzi getimişdiħ geşden baħTıħ bir çocuħ geldi iki tene iki tene çocuħ geldi anama dedi anamın adı nazandı nazanım ama dedi irehim Tayımı vurdılar kōy davası TüşTü vurdular èle altı altında ğaldı üstü üstünde ğaldı kırħ gün sōra düyünüm oldu èle oldu elim kınasız geldim on tene çocuğum aha bir bunu bir de ğızımdı onu ortoaķul oħuttuħ obirleri hepsi memurdu allaha şükür bursadan yeni geldim men kōyümü sevirim ğızım kōyüm hoşTu elbise tikèrdi düğünlerde esKiden ğızım indi bAyaz ğeyinirler kefin kimi bizim ğırmızı örtüler vardı başımıza örtèrdiler çarğaTlar vardı tülbentlerdi çarğaT dèyerim men de a bele üst üste üst üste örterdik o ğırmızıyıda yüzümüze ğoyardılar gelinliğimiz èle olardı indi de bambayaz gelinlik hep ğarışıħ oynardıħ altın taħardıħ buruya gümüş kemer tataħardıħ özümün de vardı gümüş kemerim satTım gümüş kemerim de vardı altınım da vardı bileziK o ğaden yoħıdı altını da onu da siyah moncuğā dizer a buraya taħirdıħ yoķ muncuga boynuna taħıdı o herkese ayıTıdı sözün gelimi men Kelinime getirdim o Kelinine götürèrdi onu da durumuna göre eger zenginse parası bolsa on altın onbeş altın düzerdiler fakir ise üş Tene kelleli altın düzerdiler ne bilim durumuna göre vaħTına göre hemdolsun durumumuz çoħ eyi babamın evinde de sōradan da benim telefonum (telefon konuşması kızı ile) “musafirim vār öğrencidi muşdan gelifler öğrencidirler meni ğonuşturèrler bilmeyirem dilber ħAyredir şeredir nasıl evlendin evlenmeye nasıl geçtin sevgin nasıl geçti men ne bilem bunları men bilmèrem ne bilem telefona mı alirler yazirler mi hee ne var ne yoħ bizde aynı misafirlerim var meni ğonuşTurullar men de ğüC ğüC aħlım eglenir he öPTüm ğurban olum allaha emanet olasan” benim beş ğızım beş oğlum var benim bir oğlum bekarđı hemşiredi memurdu sekretor men de bilmirem polesim var subayım var okul müdürüm var resim õretmeni var babasının motoru var malzemesi var çıħanda hele ğapıda ğöresen bu dedi ki bu he buları biraħıP ğètmirem oħumağā bunu da o zaman çavuşluğā verdim dedi yoħ babamın motoru var motora sebep oħumağā ğètmedi göndermesedi ağlıyirdim ilkoķulu Pitirdi yanında dèyirim ilkoķulu Pitridim benim ğaynımın oğlunun biri de gene burda õğretmenidi ümmet ħoca geldi dedi ki celāl dedi şeyi oħumaz ne ortoaķul oħumaz ne lise oħumaz heç zaħmet çekip oħuTma geldim otTum èle ağlaldım ağladım bu geldi dedi ana nèye ağlıyèrsan dedim ümmet ħocan baħā dedi ki sen onu boşuna oħutursan o oħumaz dedi ana dedi men oħumayacayidim hümmetin acığına ortoaķulu oħuyacam ama liseye ğètmèrem direk ortoaķulu ikmalsız geşTi ama liseye ğètmedi ğètseydi ğène bir memurudu ğètmedi

Anlatan : Gülpaşa
Yaşı : 75
İşi : Ev Hanımı
Derleme yeri : Yoncalı

men erzurumluyam gızım benim babam eruzurmludu men buruya gelin geldim göcaya buraya geldim terekemeyim adım gülpaşa benim oğur yazarım yoğTu eiyem dël mi eyi allaha şükür men gelin geldim göcami hêç görmedim gızım babamla göcamın tanıştı hemi de bacısı ondaydı kıocamın amcası ele görücü usulü geldim keşke gelmeseydim köynümle gelseydım geldim allaha şükür çoluğum çocuğum bunlar da terekeme bunlar bir düğün yapTılar bir düğün yapTılar hınıstan gêtTiler bunı düğün yapTılar ki davul zurna bële altınıni yüzüklü kemerli evet gümüş kemerim gaynanamın idi ama bahamadım satTım inan çoh üzöldüm ele göz bağlıcıdı nedi gafamı çaldı o zornan aldı kemerimi hële yanirem üryamda bile göririm kemerimi gandırılmadım da gandırıldım işTe ya ne sahlıydım indi alpaslanın arvadına vèrèrdim gelinlerime vèrèrdim alpaslan beş Tene gızım var dört Tene oğlum var allaha şükür hepsi evli berhli benim gızım da bir oğudu üçü yoğ bi Tenesi oğudu çalışır muşTa şekerde çalışır belki görersiz benim de ohiyiller hele bir bahah torunumun biri amerıkada ohiyir gızım da bir oğudu üçü yoğ bi Tenesi oğudu çalışır muşTa şekerde çalışır belki görersiz benim de ohiyerler hele bir bahah torunum biri amerıkada ohiyir ToğTorasını bitürecek kendisi de evli bi Tene de gızı var birisi de gene ohiyir onun hele iki senesi var turğut izzet volkan hangi okulda oğuyur ayşe çay virsene düğünümü geldim göcamı görmemiştim geldim gördüm işTe utana utana sıhıla sıhıla anlaştıg anlaştıg söradan sıcağ sıcağ anlaştıg kim ben mi babanın verdi ya babayı şetmezig yoğ bu iyi değıl bu kötüdü onu yapmayız ne ettiyse başımızı çalar oturanıg orda galdım galdım memnun galdım göcam çoh severdi beni çoh severdi o bir gülpaşa dèrdi on gülpaşa ağzından çıhardı severdi o daha benden çok severdi naz da dël men on beş yaşında geldim o büyüidi ne bilim ben kaç yaşındaydı izzet men geldim muamelem olmadı götürdü böyütTüler yaşımı men gızlarımı yirmi yaşında vèrmişem gızlarımı hep yirmide vèrdim çocuğlarımı da çoh severdim dèyirdim ki

çerçiler geliyir boncuğı çoh
her rengi var garası yoğ
men sana gurban sen bene yoğ

atam tutam men seni
şekere gatam men seni
haviya bulut gelende
ağzıma atam ben seni

dağda darılar gurban
benzi sarılar gurban
elivin müzdesi gurban

hüsen paşası gurban

gözleri göyü muncuḥTan

bir çıla tuttum gancıḥTan

üş kardeş gédiller oduna gediller bahiller ki bir sal gapalı bir derin guyu var bêle daş atirler bahırlar ki o guyu öyle seslenir ki êle çoḥ derin açiller bunun ağzını salını açiller ona dèyiller ki sen tüş ona dèyiller sen tüş buna tiyerler sen tüş memet sen tüş yusuf sen tüş aḥır yusufi atirler salirler yusuf tüşir oruya tüşür bahir ki bir dèv bir gızın dizinin üstünde yatır gız dèyir ki o yusuf sen buralar bu dèv gahar seni de beni de yer öldürer bizi sen ne arirsen dèyir sen onun ölümünü bana annat dèyir ki bunun ölümü odu ki bir gılcı bunun tabanına bir defa soḥarsan bu geberer iki defA soḥma onu orda geberdir o gızı da alır gèdir ortancı gapıya gèdir ki ortanca gapıda gênê aynı gözêl bi gız oturur dizinde bir dev yatır dèyir ki yusuf sen buralar bu dèv gahar seni de öldürer beni de dèyir sen bunun ölümünü bana söyle dèyir ki bunun ölümü bunu alarsan omuzuna dersin ki beni umuzundan atarsan aşığa ölerem o terekTe rafTa bir şüşe var o şüşeye alar atarsan onun eceli bundadı o geberer onu da geberTir ondan sonra da gèdir en küçüğüne en küçüğüde çoḥ güzelmiş onu da ona gèdir dèyir sen bunun ecelini söyle dèyir ki bunun eceli bi defa gılcı boynuna vurursan bir defa iki defa vurmasın bi defa vurur dèyir ki bir defa daha vur dèyir yoḥ men anamdan bi defa oldum iki defa olmadım onu da geberdir o gader üş gızı da alirler çıḥirler gârdeşleri bunun ipini keser yoruldu onun ipini kesiller gârdeşleri gelir bunnarı gelir bu fikir küçük gârdeşe gızın böyüğü ortancısı ortancına böyüğü böyüğe gız o küçük dèyir ki neyse o ikisini verir yuḥarı gız dèyir ki sen evel çıḥ sen yuḥarı çıḥ gârdeş muhannet olar bâh beni güzelem beni ipimi keseller seni guyuda biraḥallar onnar dèyir ki yusuf dèyir seni çıḥaram yuḥarı gızı çıḥarTanda bahıllar ki onnardan güzel onnarın garısından güzel bu sefer ortaya gelende ipini kesiller gız buna annatir dèyir ki bah ipini keseller cumadan buraya iki goç gelir biri siyah biri bAyaz o goçlar döğüşeller Tuz yalılar gideller gayret et o bAyaz goçun beline bin seni sirtüstü yedi gat yuḥarı atsin gel ḥānpaşa gel biz gârdeşiz ḥanpaşa gülpaşa hem eltiyiz hem gârdeşiz gaynıma almışım onu adam sıçrıyir bahir iki goç geldi biri siyah biri bAyaz sıçrıyir ki o bayaza bine onu ışılı dünyaya ata bayaza binemir binir siyaha siyah Ta bunu silkinir yeddi gat garannıḥ yere atir işTe bu aḡlıya sızlaya bahir ki bi ışılı gelir o gapıyı açir bahir ki bi nene oturir orda dèyir ki nene misafir alar mısın dèyir ki gel oḡlum misafir allah misafiri gel başım gözüm üzerine seni misafir alim alir buna yemeK içmeK su istir su yoḥ afedersiz bu nene gèdir işir getirir su vèrir ona a bunu o gadar annatım bil dèyir ki nene bu suyun pis Tadı dèyir ki oḡlum valla allahTan gizletmediğimi senden mi gizledim bir guyumuz var başında bir dèv yatar onun her zaman bir gız bir gazanda pilav gèder dev onu yèyene gadAr milleT suyunu çeker onu bitirdimi daha suyun bitif dèyir yarın da padşahın gızının günüdür dèyir nene o gız götürende sen bana ḥāber vèr dèyir tamam oḡlum bunu yatır sabahnan baher ki padşahın gızı gèder elleri gımalanmış aḡlaşan sızlaşan bah burda padşah gızı bile dève gèdir neyse onu da götürürler dèyir ki bu da gèdir bêle elini uzadır onun pilavınnan alir dèyir ki sen kim olursan

benim pilavımdan alırsan dèyir ki ben de yèyerim ben de aCım gaħir buna ĥucumlıyadı
diyende bi ğılıç bunun boynuna geberir orda ğanı aħir millet Őuyını çekir evet Tamam

hey a gızım dağlarda lalam galdı
dermedim lalam daldı
çıĥTım ğètTim bursaya
yoncalıda bi çift balam ğaldı

dağlar daımdı benim
son çağımdı benim
dindirme gan ağlaram
Keçif çırağım benim

havada larçın ağlar
göğde göğerçin ağlar
aħırda erkeK atım
komdaki goçum ağlar

men ölerem anam galar
derdime yanan galar

men ölerem çiçekTen
yüzümü örtün leçekTen
el ağlar yalanınan
anam ağlar gerçekTen

dađlar dađladı beni
gören ağladı beni
men felege neyledim
ipsiz bađladı meni

men sizin ĥatıranız için yoruldum onları hep annatım size èyiliđi ele gidif indi ona yayın
verecek canları sağolsun ğoy yayın versin benim türkoğlu türkem benim ana Tilimdir ğoy
daha da ğonuŐsunlar severim ğonuŐTuĥlarını

Anlatan : Ragıp Mamak
Yaşı : 48
İŞi : Memur
Derleme yeri : Bulanık-Merkez
rağıbım aħ çekme yeter
gül dalında bülbül öter
benim derdim bana yeter

sıla bayramda bayramda

derdimizi döktürmesin
kimseye dert göstermesin
hele bayramda bayramda

Anlatan : Demir Erdoğan
Yaşı : 60
İşi : -
Derleme yeri : Bulanık-Merkez

bulanıkTaki terekemeler bin dokuz yüz on yediden sovyetler birliğinin gölge dedikleri tflisin ahrörök ilçesine bağlı gölge köyünden ordaki ermeni mezaliminnen kaçarağ yani biz sadece gölge köyü ermeni mezalimi olmuşTur o köylerde ha orayı terkederek konsolusluğlararası anlaşmayla türkiyeye geçiyorlar ordaki terekemeler kırsa geçiyorlar kırsaTa bunların bütün mal varlılarıyla işTe ellerinde ne varsa artık tavuğlarından hindilerinden kızlarından koyunlarından her ne varsa hep birlikte şeye getiriyorlar kırsa geçiriyorlar falan ikametleri önceden kırsmış tabi kırsa yerleşTikten sonra işTe tekrar bunnar rusyaya yani geldikleri köye yakın olduğu için bi kaç kişi gitmiş gelmişse ordaki vali ve diğer sovyetler o zamanki sovyet rusya işTe bunnardan şikayetCi oluyor işte mal götürülmüş bilmem şöle yapıyorlarmış diye bunnarı daha içerilere yani muş elazığ malatya bu kısımlara göndermeye falan çalışmışlar artık kırsan bunnarı gönderiyorlar birkaç sıhıntıdan söra bulanığa geliyorlar bulanığın şeyinde bir balotu köyü var içerisinde oruya gidiyorlar oruya yerleşiyorlar falan buranın yerleşik kaymakamı o zamanın ismini bilmiyorum kaymakam varmış o kıymakam tekrar bunları geri getiriyor ki bulanıkta nüfus artsın gelişsin ondan sonra yıllarca gelip burda kalıyorlar işte benim doğma büyüme kırkyedi doğumluyum işte benden önce abilerimiz var işte bunlar bunlar doğma büyüme bulanıkTa kaldık ha kendimize özgü dilimiz var terekeme dedikleri kıtı diller mesela

Anlatan : Mustafa Dudunalı
Yaşı : 65
İşi : Çiftçi
Derleme yeri : Arakonak (Odunçor)
merahlı sözlere gârşılığ vermeh
seggender gönülümün öz Adetidir
söz deyif söz galıf cevaP annamağ
arif olannarın sanâtıdır

uzağı yahını mansur eylemeK
ğudretTen ders alif hağtan söylemeK
yol erkan gözleyif ar namıs bilmeK

binde bir kişinin tabeatıdır

köye geleceği vayyyy bilseydim ben buruya gelmezdim siz köye gele siz benim misafirim olurduz

ey felek seni elinden abad olan görmedim
düşüfte darı cengiye geri gelen görmedim
nice tahtı süleymanlar üç metre kıftan kafa
tahtında pine salıp gırar alan görmedim

bu beçAre sefil şenlik aşkı üçunnan zardadı
ol hüdânın bir nişâne en ihtida nurdadı
ğurban olam bizim eller edeP erkân ordadı
diyarı ğurbet elinde ğadır bilen görmedim

yetmedi emi aşık zülali posofludur bu şenliği duyuyor aşık şenliği men gider onu yenerem diyor o da biraz genç felan şenlikTe suratına çiçek miçek düşmüş camala çirkin gibi birAz alçağ boyludur fAlan men gidecem tabi posof ağzıyla konuşuyor dedesi diyor ula oğul ben şenliği duydum gel benim sözüme bah da o terefe getme sen şenli adlı namlı bir aşıhtır bah seni sora perişan eder tamam tamam dede diyor vala men giderim bu ğahir doğru gelir çıldıra çıldırda neyse işTe ben deyir ben suharaya gidecem yol ne tereften gedilir aha bele geç orda ikiye ayrılır aşağı yoldan get sağdan doğru suhāraya gidersen gelir bahir bi adam da orda göyun otarir zayıf ince bir adam hē çoban ula deyir ula beni dinleyirmisin dinleyirim n'olmuş ula oğul suharaya nerden gēdecem bahir çoban bunun omuzunda saz var deyir ula deyir sen aşıh mısın deyir hē n'olmuş aşıhsam deyir ula sen nasıl aşıhsın ki sözünen mene sorirsın niye sazınan sormirsın ē ya cevabını kim verecek hē ölmediK ki deyir aşık şenliğin merkesinde oturmuş insannarıh helbet biz de sahan bi cevap vererek derken bu ğorhuyor abao merkesinde oturan cemātında oturan bōleyse ya bunun aşık şenliği nasıl olur diyor bu ğorhuyor orda

elim posof bu diyara gelmişem
söyle çoban ne yandadı suhara
garip bülbül yad ellere ğonmuşam
sōle ğardaş nerededir suhara

herif buraya bahir bu gerçekten bişeler bilir

teze nevcivansan cana ğıyallar
bilmem aşıh ne yandadı suhara
bülübülü boynundan asağoyallar
bilmem aşıh ne yandadı suhara

ula valahi deyir bunnar yaman bilir o zaman deyir

çoban yetişsene feryada dada
zülali kırıklardan içmişdür badA
kırıklar sayesinde yenilmem yada
söyle deduh ne yandadır suhara

baħir ki bu bundan vazgeçmeyAcaħ aldı çoban

çoban yaylağına dèyir sürü götürürem
zèhnin zeya verèr zèhnini aħlını yitürürem
pırleri başına dara getirürem
kör değilsen görüken suhara

bu biraz ireli gèdir o zaman o çıldırır ot samanı patos matos olmamış orda bulullar varmış o zamana sazı çıkarır bulunur altına soħir dèyir ki bu sazı bèle bu köye götürmek başa yahışmaz gidiyor orda neyse orda bir adamın evine misafir oluyor o günde köyde düğün varmış aşır şenlik de gelmiş adam misafirini de aħşamdan alıyor ölüm gaħ diyor aşır şenliğin orıya gedeceğik sen de toy damına gèt yanı onların cAmaatına yahışTıramıyor o zaman genç o gençlerin orda işi yoħ buna ele yalvarır seni beni yaraTan hAzreti allahı seversen diye beni bir götür aşık şenliğin yüzünü bir göreyim hiç olmazsa peki peki dèyir gelir şenlik de o zaman bişeler söylüyor baħir ki yoħ ulā benim bu adamla atışacağım dèyişceğim yoħTur dèyir dayım beni toy damına götürsünner onu toy damına gönderirler ordan toy paydos olur gelir yatır sabah erken namazdan önce sazını bullunun altından çıkarır dōru çıldıra gelir çıldırda bir posoflu rasTlıyor ya zülali ħAyrdır sen buralarda ne gezirsen dèyir ocağımı batırdım dèyir çıldır elli altıya vèrdim gèdiyèrim haa dèyir vallahi bu aşır şenliği mat etmiş o zaman gèdir bunların da bir çift öküzü varmış biri ħamlamış kesmişer bahar çiftinde bir tek öküzleri galmış dedesine müjde vèrir dede gözün aydın dèyir zülali şenliği mat etmiş ula nasıl olur valla dèyir bana èle dèdi ben bilmirim çıldır elli altıya vèrdim gèderim dèdi hay gözün sevim oğul demeK ki kendisinde varmış bişe günlerden bir gün zülali da dönür posofa gèdir ħabAr oluyor millet Tökülüyor davulla zurnayla bunu ħarşılama ola gel dede de ağır ağır bastona dayana dayana gelir ula gel oğul gel ben sene ħurban olurum dèyir orda hemen emir vèrir o bir öküz galmış onu da kesin dèyir buna ħurban kesip dağıTacam yedirecem millete he aşır şenliği mat etmiş he neyse ola ħurban olim sene dèyir onu nasıl mat ettin hele sen onu söyle valla yanlış oldu bu iş o adam geldi burda yanlış söyledi ben demedim mat ettim ben dedim çıldır elli altıya vèrdim gèdirim aha onnar da bele anladı vallahi olmadı diyor

tarih bin iki yüz dèyir ay dede
on dört yılında vardım diyār-ı ħurbete dedecan
feleh vurdı eyyamına getirdi çıldıradır ser suhara dedemcan

ola oğul dèyir tèzken o söze gel onu nasıl mat ettin dede dèyir men nassı diyecem ki sene şimdi bilmèyirim ki nassı annaTacam ola dè ğurban olurum sene dèyir öküzün eti de gelir millet girişir öküz etin yèmiye zülalü bir daha başlıyir

suĥaraya vardım ğarmen ğaĥırlı
dört yanı müzeyyen resmi sèhirli
bir ejderha gördüm agzı zehirli
vuriyèrdi yüregime dedecan

can can dèyir uşāĥım çocuĥ çoh dara düşüf

sanki dèyir yaralandım baĝrımda şebdür
sohbete başladı aĥlım da şaştı
zannedesem derya ummandı coştı
tacüb ğaldım o hünere dedecan

ula ula sene ğurban seni ğene eyi girmişsen bu gene öz bildiĝine dönir

bele hünere olmaz hünkar beyinde
açmışTı sancaĝı bayraĝ önünde
azmi pençe gördüm bir çobanında
şükür ki düşmedim dara dedecan

ola çobana nerden rastladın oğul çobanın işi yoĥTur sen kendi sözün söyle dinle dedecan dinle

dara ki düşTüm dedim illallah
bendeki aşĝa etmir eyvallah
zülaliye yardım etti hezreti allah
düşürmedi imtihana dedecan
vay oğul dedi boşuna kesmişim onu

ĥeste ĥasan isminde bi tene genç varmış bu köyünde sevdiĝi bir ĝıza aşĥ olmuş e çocuĥ birAz fakir köyün danasına ĝediyir dana otarir kızın babası da birAz zengin onun varlı bir tenesi millet gidiyor diyor ki ya senin kızın işte bu ĥasan istèyir kızın da ĥasanı istèyirmiş bèle duyduĥ bunu buna vèr ha o kimdi dana otarana ben ĝızımı veremem vermiyor vermedi aradan üç beş sene geçiyor bir gün hasan çeşmede ĝızınan ĝarşılaşır dèyir ki ĝız seni babaĝ baĝa vèrmir bizim halımız n'olacaĥ bèle kız orda yemin edir ben ya ölür topraĝa giderim ya ĥalırsam saĝa gelirim dèyir başĝa kimseyen evlenmiyecem ulā hasan beçAreniĝ eli ĝolu bağlanir sen dèyir bir ĝarısaĝ bèle yemin edirsen ben öldüm mü ben de bir o ĝadar yemin de benden ben de ya seni alırım ya başĝa kimseyi almam bunnar bu şekilde yemin ediller

birbirne hasan gâhîr gêne köyün danasına gèdir o da kendi işinde kıza da kim geliyorsa babası kime vermek istiyorsa gârşî çîhîyor resmen men gètmem ona dèyir ya beni vèirsen hasana vèirsin aradan on sen on beş sene geçiyor köylü daha gètmeyi kesmiş ha o arada bir gün toplanir köylü dèyir ki ya bu gız yaşlandı kendi evinde hasan o şekilde kendi evinde bunnar bèle galdı gèdeh hele bunu halledeh belki biri dèyir ki ya ben bi yerden duydum adam da pişman oluf vereceK herhâlde gızını gèdirler köyün yaşlıları ileri gelenler dèyir ya bele bele oldı etme eyleme baĥ gızın da kimseye gètmiyor görüyorsun sen gel bu gızı hasan verek olsun dèyir gêne vermezdim ama madem ki siz gelirsiniz sizin ĥatırını gırmıyım hasana vèirler ordan uşaĥın biri gâçir hasana dananın yanına hasan gözün aydın seniñ istediĥin gızı sana aldılar ya nassı aldılar dèyir valla gèTiler köylü toplandı adamın yanına o da inadından vazKeşTi gızı sağan verdiler hasan ki danayı èle orda biraĥir dõru köye goşir kimi mal taĥılı yiyerse yèsin dèyir men garişmirem gelir baĥır ki gerçeĥ olmuş tekrar yani bu iş gèdir danayı manayı toplir köye getirir biraĥir millet dèyir ki hasanın bişesi yoĥ düyününü yapaĥ acele köylü kimi beş teneke buĥda kimi on lıra para kimi bilmem ne hasanı orda şey yapiller düĥününü yapirler hasan gelir düĥün olir evine gızınan beraber otururlar yârabbi saña şükür dèyir sen bu günü de baña nasiP èder miyidiñ o arada neyse üçünÇü günü hasan da on beş sene sevda çekmiş ya o arada saz çalmaĥ türkü söylemeK bele bişeler öğrenmiş neyse bir arĥadaşı bir samimi dosTundan bir mekTuP gelmiş işTe falan gün toyumuz var buyur toya gel hasan birden morali bozulmuş buna canı sıĥılır olmuş gârı gelmiş demiş hasan canım saña ĥurban olsun seni noldu ki moralin bozuldu çoĥ şükür allaha birbirimizi istediK aldıĥ niye bëlesen avrat dèyir hêç sorma a bugün üçünçi gün beni toya dèyir seslèyiller e hasan ben saña ĥurban olim gèt gèdebildiĥin yere gAder gal galabildiĥin ĥadar hêç kesinlikle merak etme ula vallah dèyir avrat menden mert çîĥTı neyse gelir hasan ordan sazi omuzuna alir o köye gèdir ey kış gecesi güz gecesi ĥarsın çıldırınĥ oralarıñ diyelim düĥünleri bu düĥün seniñ o düĥün benim üş ay çekir üş ay hasan toylarda galir bir gün dönir geliir dönir gelir eve o gün de gızın çok samimi bir arĥadaşının toyda düĥünü var yengelernen davul zurnaynan gelirler hasanın ĥapısına damadam çalirler o zaman Õle toplardılar kız gelini köy içinde neyse dèyir bu nedir ĥapıda ne çalirler benim geldiĥimden dèyir kimsenin ĥaberi yoĥtu işTe falanınĥ kızınınĥ toyu var beni oraya seslediler sen yoĥTun diye men de bişe diyemedim e gârı men saĥa ĥurban dèyir ilk önce mertliĥi sen baña yaPTın şimdi sıra bende deĥil mi he sen de gèt sen de gal ne geder istèyirsen o geder gal aman dèyir gâĥıp gèdir gızlıĥ zamanından kendisine uygun o zamana geder neler almışsa gèyinir ĥuşanir gümüş kemerini beline baĥlır al başına örtir gözölce hasan bèle baĥir ne yârabbi saña şükür dèyir eyi ki başĥa kimseyi almadım benim avradım hepsinden güzeldir èyidir falan hasanın elini öpüp toya gèdecek dèyir gârı o sazi bana ver hele seniñ gidişine men bişeyler sÕlèyecem e hasan men gelende sÕle yoĥ yoĥ dèyir bèle ĥoşuma gèTi peki sazi getirir eline vèir gârı bèle orda durir dèyir

güzeller bezenir toya gèdeller
amân atamân at yar oynamasın
men bilirem irca minnet èdeller
yüngüllüg edifTe tez oynamasın

bir nasihat ē be hasan seniñ bende şüpheñ var hē men gētmirem toya ğarı dēyir bu aşılıñTa
bir usuldur sen bilirsin men on beş senede saz çalıp türkü söylemekTen seniñ sevdandan aşılıñ
oldum da bunu men diyecem yani bu bir nasihat babında diyorum hee dēyir bildiğim bir söz

dost düşmanım yığıllarda baħallar
al yanağa ğızıl güller taħallar
sōra güler başımıza ğaħallar
amān atamān at yar oynamasın

dēyir ya valla hasan sen menden şüphelenirsen ya valla men on beş sene kimseye baħmadım
teze del mi sen niye bēle ēdirsen yoħ ğarı men sahan başTan dēdim ele deĝil peki dēyir bu bir
daha gēdeceği zaman dēyir

ħasta hasan der ki bu ħasta seniñ
yara ğurban olsun devletim varım
dedim oynamasın oynasın yarım
dirsekten aşşağı bēl oynamasın

neyse bu çılıñir gēdir gecenin o zamanına hasan üç ay yemiş içmiş düğünlerde susanir canı su
istir kaħıyor suyu dolduruyur meşrePeye bi de ħanım ħatırına gelir he o geleydi men onnan
istēyeydim bu suyu daha ēyi olardı tekrar bardağı yerine ğoyir meşrePesini gelir oturir ğarı
içeri gelir gene yengeler getirip biraħıyolar davul zurnaynan hasanın rengi ğaçmış hasan
olmaya yalavız ğaldın ğorħTun dēyir sana ğurban olim ay hasan men bu evde üç ay ğaldım
sensiz hēç bişe de yoħ ne cin var ne peri arvat o deĝil dēyir ēle susamışTım dēdim arvadım
sudan gele ben bi su istēyim versin içeyim aha bu suyu doldurdum seniñ için içmedim dēyir
hasan saña ğurban olam tamam ben sana su getirem ğarı gēdir meşrepeye doldurir suyu yoğ
yo ēle yoğ sazımı ver men senden sazınan su istēyecem e hasan söyle ondan sonra yōğ ēle
Tadı olmaz da aşılıñıñda da bir usul var peki dēyir neyse getirir sazını vērir

sallanıP toydan gelenim
ay nazanım bir su ver
ķurudu dilim damağım
yandı canım bir su ver

güzellerin ħatrı eziz
birbirinden sečilmez
yad elinden abı hayat
kevser olsa içilmez

verseler dünya malını
sevdiğinden gečilmez
ĝaşı hila abu zülal
öz nişannım bir su ver

hasta hasan geldi diye çağırılar adımı
yandı demir oldu kömür eşiden feryadımı
nedirem dünya malını almışam muradımı
özün doldur öz elinden öz nişanlım bir su vèr

dèyir garı suyu vèrir hasan suyu içir h̄arreti Keçir

Anlatan : Mustafa Dudunalı

Yaşı : 32

Mesleği : Çiftçi

Derleme Yeri : Oduñçor Köyü-Bulanık (1972 , *Derleyen Yılmaz Çebi*) *

Derlenen : Bir hatıra

tahminen bundan sekiz on sene evel köyümüze sekiz doħuz kilometre uzaħlıħda bi gebolan köyüne çekili öküz makinesinden ot biçmeğe gètmıştik, çayır biçmeğe. neyse aradıħ taradıħ bu köyde çalışacaħ bi ğaş günnüyh iş bulduħ. basdem isminden bir kürd arħadaşa ertesini günü gittik. adamın çayırına başladıħ. biraz biçmeden bir iki saat biçmeden makine arıza yaptı. kasağon gırıldı andır. neyse aşdıħ öküzü möküzü. biz makineyi düzeltmeye yapmaya başladıħ. aradan èpèy zaman geçdi. makine arızalandı diye bu adamlar da köye h̄aber gönderdiler bize ekmeyh de gelmedi ğardaş can. makineyi yapıħ gün ikindi vaħdına döndü. ğardaşım yanımdaydı. dediki ula bugün çalışaħ da emeğimiz boşa gider, bunnar bize tam yèmiye vèrmiyejehler, è nolajaħ. gidek yarın erken geleyh iş başı yapıħ bari yèvmiyemiz de tam sayılsın, peki. ğoşduħ makineyi doğru köye geldik. èy iş sahibine çalışmamışaħ ekmeğe vèrsin başkasına da iş yapmamışız ğapısına gidek, noljaħ. köyün ortasında söyütlerin kenarına doğru bir yerde makineyi aşdıħ, kendimiz de gölgeye yaslandıħ durduħ acımızdan ğarnımız sesdenèrdi. o sırada canım çoh sıħıldı dedim ya beles insanlıħ mı olur? böyle köy mü olur? hèç misafir ğabul ètmèller mi bunnar hele bizim halımıza baħ. sabahdan aħşama ğadar acımızdan gırıldıħ ekmeyh de vèrmediler. dedik ki bunnara bir desdan yazacıħ kağız ğalemi aldım baħdım, o günü orda onnara ne yazdım

ğacè yoħdur seniñ diniñ imanıñ
kirlidir ğafdanıñ pisdire tumanıñ
vallah aħşama da vermediñ nanıñ
yandım allah yandım kürdün elinden

şeyiħlarda gördüm usul erkanı
şükür allah dedim buldum insanı
bu gebolanın kürtderi çohda yabanı
yandım allah yandım kürdün elinden

* *Yılmaz Çebi, Bulanık Ağzı Lisans Tezi Erzurum 1972 s.73*

üç beş hana bizim köye geldiler
onnar döndü bah yolunu buldular
ötekiler çoğ yaban galdılar

yandım allah yandım kürdün elinden
çoğ dedim gırıla makinem avara gala
rahat ola canım sakini bula
günde bu kürtlerin beş yüzü öle
yandım allah yandım kürdün elinden

işte orda söylediğim destan da bunnan ibaret gardaş can

SONUÇ:

1. Muş-Bulanık, Terekemelerin göç yolunda önemli bir nokta oluşturmuştur.
2. Kıpçak Türkçesi döneminde kaideleşen $b > v, p > f$ değişimi, aynı şekilde izlerini Terekeme ağızlarında da muhafaza etmiştir. Bu durum Kars Terekeme ağzında kaideleşmiş olmasına rağmen yerli ağızların etkisiyle inceleme bölgemiz olan Bulanık Terekeme ağzında kaybolmuş ancak, nadir bir iki örnekte görülebilmektedir.
3. Kars Terekeme ağzının en karakteristik özelliklerinden birisi, kelime ortasındaki $-b-$ ünsüzünün istisnasız $-v-$ olmasıdır. Bu karakteristik özellik Bulanık Terekemeleri ağzında ortadan kalkmıştır.
4. Codex Cumanicus'ta görülen *maa, saa, söün* gibi diftonglar Terekeme ağzında en ilerlemiş şeklini bulmasına rağmen, inceleme bölgemizde bu diftonglar yoktur.
5. Terekeme ağzının en karakteristik üç değişmesinden biri $c > j$ değişmesidir. Bu ağızda kelime ortasındaki $-c-$ ünsüzleri istisnasız $-j-$ olmuştur. Böylece gelecek zaman eki de diğer ağızlara göre *- gelajağ < gelecek dinniyejeyh < dinliyecek* şeklinde olarak daha önce tespit edilmişken, Bulanık Terekemeleri ağzında bu değişme tamamen ortadan kalkmıştır.
6. Kars Terekemelerinde görülen anlatılan geçmiş zamanın ikinci ve üçüncü şahıslarda $-p$ ekiyle yapılması görülmekte ve bu $-p$ sesi, Kars Terekeme ağzında sızıcılaşmak suretiyle $-f'$ ye dönüşmektedir. Bu özellik de birkaç kelimede nadir olarak görülmekte yazı dilinin etkisiyle p' leşmektedir.
7. η ünsüzünün uğradığı değişikliklere bakarak Kars ağızlarının bazı uzantılarının tesbit etmek mümkündür. Bununla beraber, Bulanık Terekeme ağzında η kendini muhafaza etmeyerek n , sana; Azeri ağzının etkisiyle $ğ'$ ye dönüşmüş; *sora* kelimesinde görüldüğü gibi de tamamen düşmüştür. Metin derlenen şahısların çoğunda η sesi çok nadir görülmektedir.

KAYNAKÇA

- BURAN, Ahmet (1999). Anadolu (Türkiye Türkçesi) Ağızlarının Karşılaştırmalı İncelemesi ve Bu Konu ile İlgili Sorunlar. Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, (9 Mayıs 1997, Ankara), Ankara.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1942) Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, İstanbul.
- ÇEBİ, Yılmaz, (972) Bulanık Ağızı, (Yayımlanmamış) Lisans Tezi, Erzurum.
- ERCİLASUN, Ahmet (1983) ERCİLASUN, Kars İli Ağızları-Ses Bilgisi, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet (1984) Doğu Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, VI. Milli Türkoloji Kongresi 24-29 Eylül 1984, İstanbul, Türk Kültürü Araştırmaları, İbrahim Kafesoğlu Armağanı, Ankara.
- ERGİN, Muharrem, (1981) Azeri Türkçesi, İstanbul.
- GEDİKLİ, Yusuf, (1998) “Terekeme ne Demektir, Terekeme Kimdir” Tarih ve Medeniyeti, Kasım 1998, 56.sayı
- GÜLENSOY, Tuncer-BURAN, Ahmet; (1994) Elazığ Yöresi Ağızlarından Derlemeler, TDK Yay.
- KARAHAN, Leyla (1996) Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, Ankara.
- KIRZIOĞLU, Fahrettin, (1972) Kara Papaklar, Erzurum.
- KORKMAZ, Zeynep, (1995), “Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yayınları 629, C. II, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep, (1994), Güneybatı Anadolu Ağızları Yay. TDK Ankara 1994
- ÖZMEN, Şeyda (2007) Muş-Merkez Ağızı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.